

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha č. 1: Pracovní list - Historie Romů

Příloha č. 2: Pracovní list - Historie Romů v českých zemích

Příloha č. 3: Pracovní list - Tradiční způsob života a obživy Romů

Příloha č. 4: Pracovní list - Romská kultura

Příloha č. 1: Pracovní list - Historie Romů

Historie Romů

Původní pravlastí Romů je Indie. Romové v Indii byli součástí tehdejšího společenského systému a uspořádání, to znamená systému džátí, neboli kastovního systému. Tento systém spočívá v rozdělení celé společnosti do skupin podle příbuzenských vztahů a profesí. Každá skupina měla svá práva, ale zejména povinnosti a pravidla, která nesměla porušit. Romové v tomto společenském žebříčku nebyli vysoko (Hübschmannová, 2002).

Romové z Indie začali postupně odcházet z různých příčin, ale ne naráz, nýbrž v několika migračních vlnách. Příčiny odchodu Romů mohly být různě motivované, Romové se mohli chtít vymanit z přísného kastovního systému. Jeden z možných důvodů odchodu Romů z Indie mohl být odchod za obživou, kočovali, aby uplatnili své řemeslné dovednosti a schopnosti bavit publikum svým zpěvem a tancem (Říčan, 1998). Dalším důvodem mohl být hladomor a války, které v zemi probíhaly (Fraser, 1998, s. 25).

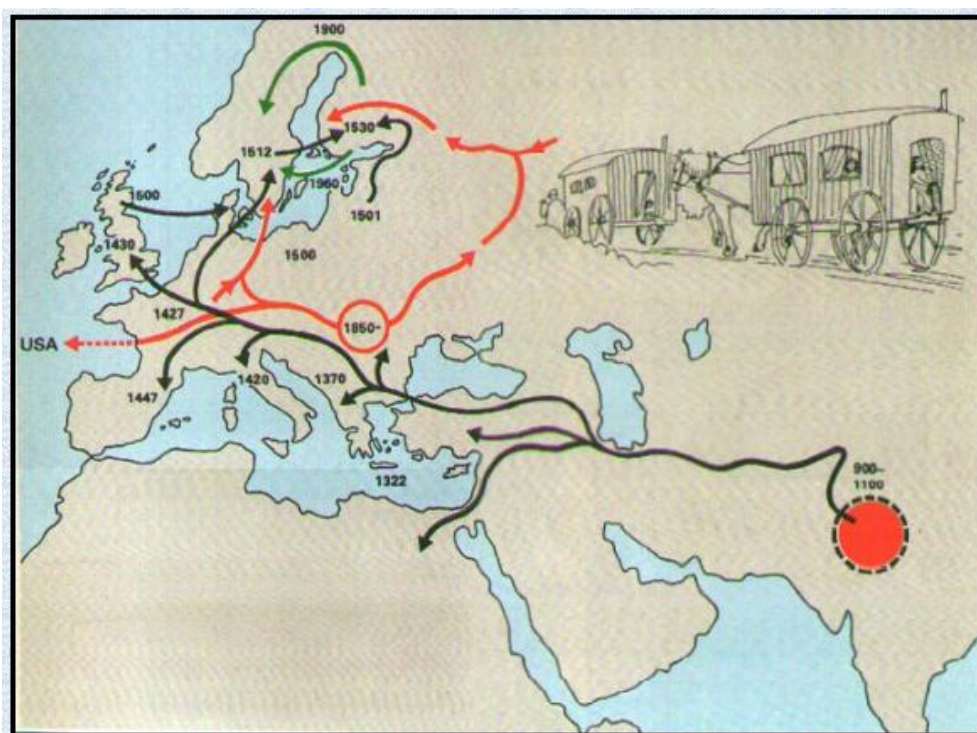
Odchod Romů z Indie

Nejvýznamnější migrační vlna se datuje mezi 9. a 11. stoletím našeho letopočtu. Romové v tomto období začali odcházet směrem na západ. Jejich dočasným domovem se na dobu asi sto let stala Persie. Zde se Romové rozdělili na dva proudy. **Hlavní proud** směřoval směrem do Evropy. Skupiny Romů se do Evropy rozptylovaly postupně, ne všechny společně.

Od tohoto hlavního proudu se oddělily skupinky Romů, které putovaly na jihovýchod Sýrie, do severní Afriky a přes Gibraltar do Španělska. **Hlavní proud** přichází do Evropy z Malé Asie přes Balkán, kde jsou přítomní od 12. století a dále pak pokračovali do střední Evropy. Historických pramenů z období 12. a 13. století není příliš a neposkytují nám dostačující informace, ze kterých bychom mohli čerpat věrohodné informace. Jasnější zprávy o přítomnosti Romů v blízkosti zemí koruny české pocházejí ze 14. století (Horváthová, 2002).

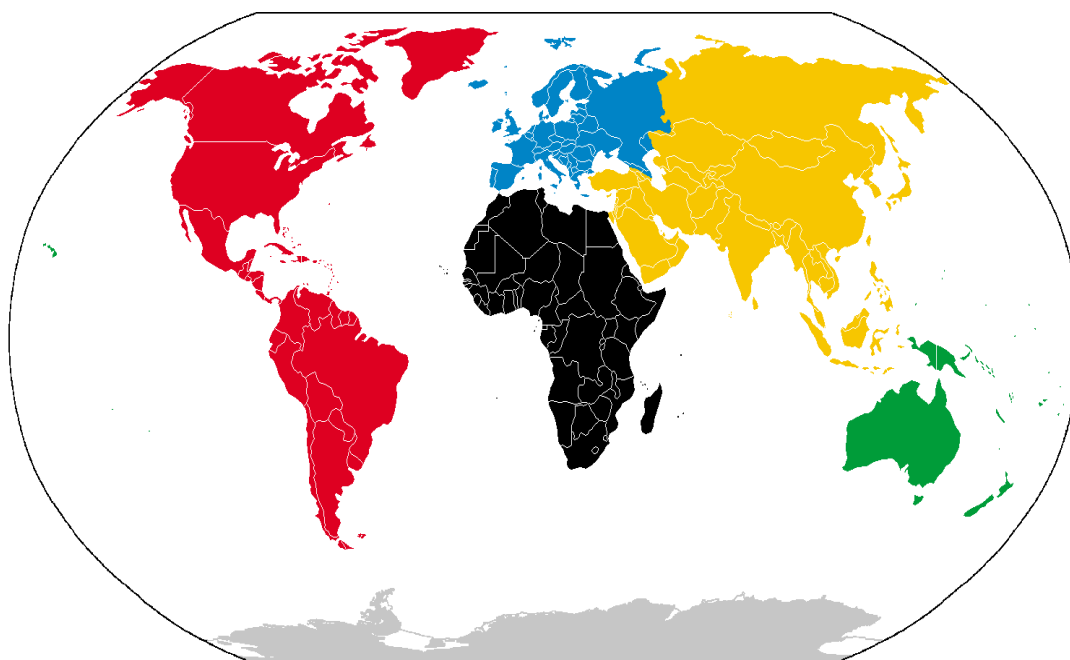
Během svých cest se někteří Romové usídlovali a v některých zemích vytvořili základ „cikánského osídlení“. Zpočátku byli Romové během svého putování přijímáni v jednotlivých zemích vlídně a přívětivě, jelikož místní lidé využívali jejich řemeslné práce a nadání pro hudbu. Romové v té době dokonce získávali ochranné listy od panovníků a od místních lidí pak almužnu za jejich dobré služby (Říčan, 1998, s. 14-15).

Mapa znázorňující odchod Romů z Indie do Evropy:

(zdroj: <http://www.vurdon.it/english.htm>)

Mapa světadílů:

(zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kontinent>)

První nezpochybnitelný záznam o přítomnosti Romů na našem území pochází z roku 1417 ze Starých letopisů českých (Horváthová, 2002)

V 15. století pokračovalo putování Romů do Evropy, a to ve dvou proudech. **Západním proudem** směřovali do Německa, Francie, Španělska, Holandska, Dánska, Norska a Anglie. **Východní proud** směřoval přes Uhry a Slovensko do Polska, Finska a Švédska. Na Ukrajinu, Bělorusko přišli Romové až v 18. století (na území Ruska v té době již byla část Romů z Arménie a Balkánu) (Horváthová, 2002). Do Ameriky a Austrálie přicházeli Romové až později, v druhé polovině 19. století s ostatními přistěhovalci z Evropy.

Na počátku svého putování byli Romové v zemích přijímáni vlídně a lidé využívali jejich dovedností. V první polovině 15. století se však postoj společnosti vůči nim obrací. Romové mají jiný vzhled, mentalitu, způsob života i přístup k víře a setkávají se s nepochopením majoritní (většinové) společnosti. Lidé jim postupně přestávají poskytovat pohostinství, čímž se ovšem začalo množit příživnictví Romů a následně se nevráživost vůči nim začala více prohlubovat. Začíná období, pro Romy nepříznivé, kdy

byli vyháněni, pronásledováni, ohrožováni na životě. Podnětem a začátkem tohoto období se stal rok 1427, kdy je pařížský arcibiskup exkomunikoval, tzn.: vyloučil z církve. Byli vyháněni ze země, nuceni k pracím, zabíjeni. V mírnější podobě pak byli trestáni jen ti, kteří se potulovali, či se dopouštěli krádeží. Leckdy však byli, zejména na území Čech a Moravy, tolerováni, ze soucitu, i proto, že často byli užiteční svými službami, či zbožím (Říčan, 1998, s. 14-15).

Jeho následovnice, panovnice Marie Terezie, se pokusila zmírnit tyto zásahy proti nim. Pokusila se o program asimilace (asimilace znamená úplné přizpůsobení a splynutí s většinovou společností). Asimilace vycházela z předpokladu nuceného usazení Romů, přizpůsobení se způsobu života okolního obyvatelstva a potlačení romského jazyka. Bylo jim zakazováno mluvit svým jazykem, a jejich děti byly často dávány na převýchovu. Šlo o násilné jednání (Říčan, 1998, s.15). V její snaze pokračoval její syn Josef II. (Horváthová, 2002, s. 38).

Od 18. století začíná proces dobrovolného usazování, iniciovaný ze strany Romů. Usazovali se na okrajích měst a vesnic, tam, kde to místní obyvatelé připustili, a zakládali tábory a tzv. „cikánské tábory“. Nezískali však domovské právo a nemohli navštěvovat ani školu. Postupně v 18. století začíná v Uhrách státem řízená asimilace, rychlejším tempem pak v 19. století, a to zejména na Moravě (Nečas *et* Miklušáková, 2002).

Původ označení Rom - Cikán

Romové dnes žijí rozptýleně po celém světě, převážně však v Evropě. V každé zemi, kde žijí nebo kde se usadili, **je většinová společnost pojmenovala**. Bylo to však pojmenování zvenčí a Romové se často s tímto pojmenováním neztotožnili. První pojmenování vychází ze slova „Athinganoi“, z tohoto pojmenování vychází i u nás používaný název Cikán-Cikáni. (Na Slovensku pak Cigáni, v Polsku Cyganie, v Rusku a na Ukrajině – Cygany, v zemích bývalé Jugoslávie – Cigani, v Německu a Rakousku – Zigeuner, turecky Tchingi, atd.

Druhé pojmenování vychází ze skutečnosti, že skupina Romů procházela během svého putování Egyptem, a zde byli nazýváni lidem egyptským, z toho pak vznikl

starošpanělský Egypcianos, ve Španělsku Gitanos (čteme Chitanos), v Anglii a zemích Velké Británie Gypsies, či Gipsies, ve Francii Egyptiens, atd.

Dalším označením je označení, kterým **sami sebe nazývají** Romové. Termín ROM je označení, se kterým se ztotožňuje většina Romů. Název Rom je slovo velmi starého původu a vzniklo z původního slova Dom – tímto slovem se v Indii dříve označovali příslušníci nižších kast, kteří se dodnes živí hudbou a žijí polokočovným způsobem života. Později se písmeno D přeměnilo na R a vzniklo označení Rom. Rom je souhrnným označení několika etnických skupin, které mají společný původ a kulturní rysy. Existují výjimky, skupiny, které se neoznačují názvem Rom (Davidová, 1995, s. 15-16).

Romský jazyk

Romský jazyk patří do skupiny indoevropských jazyků (do skupiny jazyků novindických, kam patří i hindština). Přenášel se a přenáší zejména ústním podáním. Vzhledem k putování Romů a jejich usídlování se romský jazyk střetává s jazyky okolního obyvatelstva a dochází k jeho obohacování a obměňování. Díky tomu pak vzniká několik dialektů romského jazyka. Můžeme říci, že romský jazyk má tři vrstvy z hlediska slovní zásoby. První vrstvu tvoří slova z hindštiny, jsou to slova ještě z dob, kdy Romové žili v Indii. Druhou vrstvu tvoří slova přejatá z jazyků zemí, kudy Romové procházeli během svého putování, a kde se déle zdrželi. Třetí, nejnovější vrstvu jazyka tvoří slova přejatá z jazyků zemí, kde se Romové usadili, a kde žijí. Dnes však již mnoho Romů svůj jazyk nezná a používají spíše jazyk majoritní společnosti. Jejich veškeré bohatství a tradice je však ukryto právě v příbězích a pohádkách vyprávěných romským jazykem a mnoho z dnešních mladých Romů tak nepozná svou historii, příběhy svých pradědečků (Davidová, 1995, s. 17).

Příloha č. 2: Pracovní list - Historie Romů v českých zemích

Historie Romů v českých zemích

Romové na území Evropy přicházejí přibližně ve 12. století našeho letopočtu. Historických pramenů z tohoto období je velmi málo. Za první nezpochybnitelný záznam o přítomnosti Romů na našem území je považován text ze Starých letopisů českých z roku 1417 (Horváthová, 2002).

Na počátku svého putování byli Romové v zemích přijímáni vlídně, jelikož místní obyvatelstvo využívalo řemeslných dovedností Romů a jejich talentu pro hudbu a tanec. Panovníci Romům vystavovali tzv. ochranné listy, které Romům zajišťovaly ochranu na jejich cestách. Lidé je obdarovávali almužnou na další cesty (Říčan, 1998, s. 14-15). Na konci 15. století se však postoj vůči Romům mění. V roce 1498 byla zrušena platnost ochranných listů, lidé jim přestávali poskytovat almužnu, čímž se ovšem začalo množit příživnictví Romů a následně nevráživost vůči nim se začala více prohlubovat. Příspěvek k této nevráživosti mohlo i to, že Romové byli pro místní obyvatelstvo cizím elementem, s úplně jiným vzhledem, způsobem života, jazykem, mentalitou a i přístup Romů k víře byl jiný (Říčan, 1998, s. 14-15).

Protiromské nálady se postupně přiosťrovaly i na našem území, roku 1545 vydal panovník Ferdinand I. mandát, jímž přikazoval vyhnat Romy ze země (Muzeum romské kultury, 2010).

V roce 1688 vypověděl Romy Leopold I., roku 1697 je prohlásil za psance, čímž umožnil jejich beztrestné zabíjení. Císař Karel VI. nařídil nejen tvrdé tresty a stíhání Romů, ale i tresty pro ty, kteří jim poskytovali jakoukoli pomoc (Nečas et Miklušáková, 2002).

Jeho následovnice, panovnice Marie Terezie, se pokusila zmírnit tyto zásahy proti nim. Pokusila se o program asimilace (což je úplné přizpůsobení a splynutí s většinovou společností) Asimilace vycházela z předpokladu nuceného usazení Romů, přizpůsobení se způsobu života okolního obyvatelstva a potlačení romského jazyka. Bylo jim zakazováno mluvit svým jazykem, a jejich děti byly často dávány na převýchovu. Šlo o násilnou asimilaci (Říčan, 1998, s. 15). V její snaze pokračoval její syn Josef II. (Horváthová, 2002, s. 38).

Od 18. století začíná proces dobrovolného usazování, iniciovaný ze strany Romů. Usazovali se na okrajích měst a vesnic, tam, kde to místní obyvatelé připustili, a zakládali tábory a tzv. „cikánské tábory“. Romové však nezískávají domovské právo a jejich děti nemohly navštěvovat ani školu. Postupně v 18. století začíná v Uhrách státem řízená asimilace, rychlejším tempem pak v 19. století, a to zejména na Moravě (Nečas *et* Miklušáková, 2002).

V 19. století se tedy rozrůstají romské usedlosti na území Moravy. Romové se věnují řemeslům, která umí, kovářství, hudebnictví, a postupně začínají hledat i jiné způsoby obživy, například sezónní práce (v zemědělství) pro místní obyvatelstvo. Mimo území Moravy se Romové neusazují trvale, ale nadále se drží svého polokočovného způsobu života. V roce 1927 vzniká Zákon o potulných Romech, který kontroloval a omezoval pohyb Romů žijících kočovným způsobem života. V roce 1959 pak vešel v platnost zákon o trvalém usídlení kočujících osob. Tímto zákonem byl již naprosto zakázán kočující způsob života a Romové byli nuceni se usadit (Davidová, 1995).

Během druhé světové války byli Romové umístováni do pracovních táborů, a odtud pak mnoho z nich přemístěno do koncentračního tábora Osvětim. Ze sedmi tisíc Romů, kteří na našem území žili před válkou, jich přežilo jen okolo pěti set (Šotolová, 2000).

Po válce k nám přichází za prací mnoho Romů, a to ze Slovenska. Práci nacházejí zejména v továrnách. S nástupem komunistického režimu byli Romové nuceni přizpůsobit se veškerým životním podmínkám majoritní společnosti (Říčan, 1998).

Romská hymna

Za romskou hymnu se všeobecně považuje píseň **Gejľem, gejľem** známá též pod názvy Gel'em, Gel'em; Djelem, Djelem; **Opre Roma**; Romale, čhavale. Za romskou hymnu byla prohlášena roku 1971. Vznikla z písně jugoslávských Romů, kterou upravil hudebník Jarko Jovanović. Různí hudebníci často upravovali text písně a někdy měnili i melodii. Je tedy možné, že ne všichni Romové znají stejnou podobu hymny.

Jedna z mnoha variant romské hymny:

Gejľom, gejľom
Gejľom, gejľom, lungone dromenca,
Malad'ılom bachtale Romenca.

Aj, Romale, aj čhavale.
Aj, Romale, aj čhavale.
Aj, Romale, khatar tumen aven?
Le čerenca, bachtale dromenca?
The man esas bari famil'ija,
Murdardža la e kal'i legija.
Aven manca sa lumjake Roma
Kaj phu'ile le Romenge droma.
Ake vrjama – uš'ri Rom akana
Amen chu'aha the mišto keraha.
Aj Romale, aj čhavale,
Aj Romale, aj čhavale.

Český překlad:

Šel jsem, šel jsem
Šel jsem, šel jsem, dlouhými cestami
Potkal jsem se se šťastnými Romy.
O, Romové, o děti,
O, Romové, o děti,
O, Romové, odkud přicházíte?
Se stany, po šťastných cestách?
I já jsem měl velkou rodinu.
Zabila ji černá legie.
Pojďte se mnou, Romové celého světa.
Kde se otevřely cesty Romům.
Teď je ta chvíle – povstaň člověče
Vyskočíme a bude dobře.
O, Romové, o děti,
O, Romové, o děti.

Romská vlajka

Romská vlajka je stejně jako romská hymna symbolem mezinárodního romského hnutí. Byla přijata v roce 1971. Romská vlajka se skládá ze dvou vodorovných pruhů, modrý pruh symbolizuje nebe, pod kterým Romové kočovali, zelený pruh znamená barvu země, po které kočovali. Uprostřed vlajky je červené kolo, které symbolizuje pravlast Romů - Indii.

romská vlajka:

indická vlajka:

(zdroj: <http://www.romcentrum.karvina.info/vlajka.gif> - romská vlajka
http://cs.wikipedia.org/wiki/Indick%C3%A1_vlajka - indická vlajka)

Mezinárodní den Romů

Mezinárodní den Romů připadá na 8. dubna. (Což je den vzniku Mezinárodní romské unie, která vznikla 8. dubna 1971.) Ve světě se tento den slaví každoročně od roku 1990, v České republice od roku 2001.

Příloha č. 3: Pracovní list - Tradiční způsob života a obživy Romů

Tradiční způsob života a obživy Romů

Původní pravlastí Romů je Indie. Romové v Indii byli součástí tehdejšího společenského systému a uspořádání, to znamená systému džátí, neboli kastovního systému. Tento systém spočívá v rozdělení celé společnosti do skupin podle příbuzenských vztahů a profesí. Každá skupina měla svá práva, ale zejména povinnosti a pravidla, která nesměla porušit. Romové v tomto společenském žebříčku nebyli vysoko (Hübschmannová, 2002).

Romové z Indie začali postupně odcházet z různých příčin a ne naráz, ale v několika migračních vlnách. Příčiny odchodu Romů mohly být různě motivované, jednak se Romové mohli chtít vymanit z přísného kastovního systému, putovali za zdrojem obživy, na místo, kde by uplatnili své dovednosti (Říčan, 1998). Jedním z důvodů mohly být i války a hladomor (Fraser, 1998, s. 25).

Romové putovali, někde se na chvíli zastavili, někde se usídlili. Pokud tedy chceme mluvit o způsobu života Romů, pak mluvíme o **nomádkém způsobu života**, což znamená pohyblivý kočovný způsob života.

Romové během svých cest museli někde přebývat, protože potřeba bydlet je považována za jednu ze základních potřeb každého člověka. U Romů šlo o potřebu mít alespoň nějakou střechu, či přístřešek nad hlavou, aby se mohli schovat před nepřízní počasí, a který by byl zázemím pro matky s dětmi a pro staré lidi. Za tento přístřešek jim během jejich cest nejčastěji posloužil vůz tažený koněm, nebo stan, či provizorní přístřešek z větví, dřevěných desek, nebo cely. Později Romové jako přístřešek využívali maringotky.

Velká část Romů na našem území žila také takto, až do roku 1959, kdy vešel v platnost zákon, který Romy nutil k násilnému usazení a kočovný a polokočovný způsob života zakazoval. Další část žila zcela odlišným způsobem života. Jednalo se zejména o Romy, kteří se ve druhé polovině 18. století usadili na území jižní Moravy. Usazovali se na okrajích měst a vesnic, tam, kde to místní obyvatelé připustili, a zakládali tábory a tzv. „cikánské vesnice“ (cikánské osady). S cikánskými osadami jsme se ještě donedávna mohli setkat na Slovensku (Davidová, 1995, s. 63-65).

Nejprimitivnější typ obydlí usedlých a polousedlých Romů představuje **zemnice**.

Obr. č. 1: Zemnice

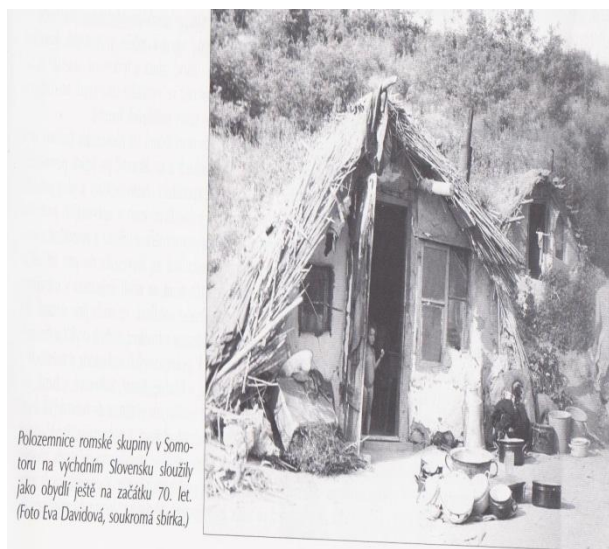
Zemnice v okrese Spišská Nová Ves (r. 1961)

(zdroj: Davidová, 1995, s. 75)

Přechodným obydlím mezi zemnicí a malým dalším typem obydlí byla podzemnice.

Obr. č. 2: Polozemnice

Polozemnice – její střecha nesahala až k zemi, na rozdíl od předchozího typu, ale byla postavena na nízké dřevěné, kamenné, nebo zděné zídce. Spodní část zemnice byla asi 40-60 cm pod zemí, takže dovnitř se vcházelo po schůdkách dolů. Zemnice i polozemnice u nás po druhé světové válce vymizely.

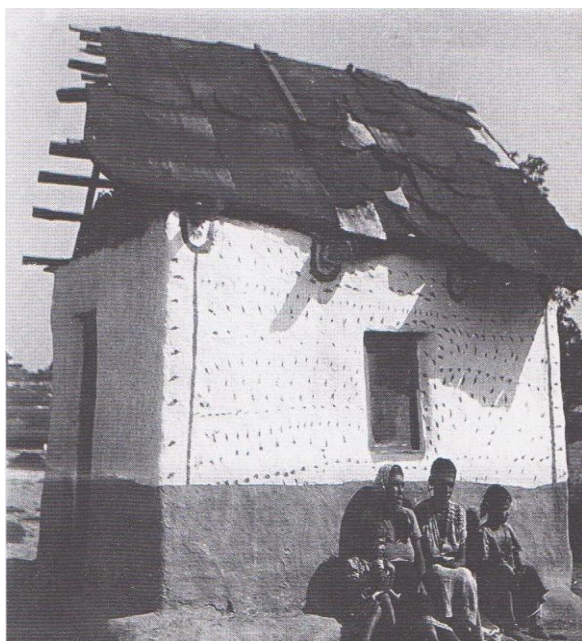

Polozemnice romské skupiny v Somotoru na východním Slovensku sloužily jako obydlí ještě na začátku 70. let. (Foto Eva Davidová, soukromá sbírka.)

(zdroj: Šuleř et al., 1999, s. 41)

A Romové začali bydlet v domcích. Nejrozšířenějším a nejtypičtějším obydlím se stal **jednoprostorový domek**.

Obr. č. 3: Jednoprostorový domek

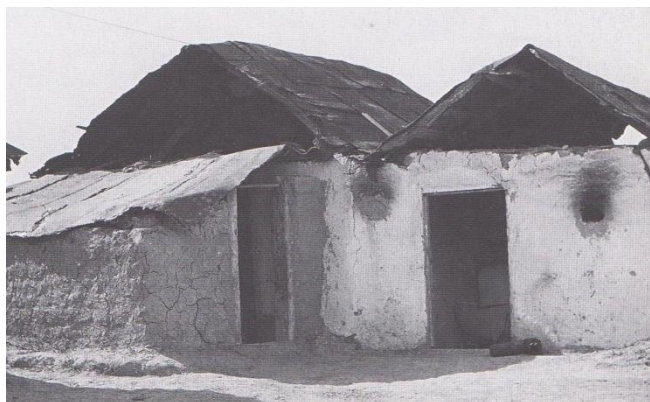
Jednoprostorový domek – jedná se domek, který tvořila jedna malá místnost o rozměrech 2 x 2,5 – 3 metru. Střecha byla vyrobena z plechu, nebo desky. Materiál ke stavbě odpovídal vždy možnostem daného místa a zde zdarma dostupných materiálů, bylo používáno dřevo, kámen, nebo valky (přírodní nepálené cihly z bláta a slámy, které si Romové sami vyráběli). Dveře takového domku neměly práh a okno bylo **vyplněné sklem, nebo lepenkou**.

(zdroj: Davidová, 1995, s. 75)

Později Romové k jednoprostorovému domku přistavují ještě další místnost, nebo kuchyň a vzniká **dvouprostorový domek**. Nebo již rovnou staví tento typ obydlí.

Obr. č. 4: Dvouprostorový domek

Dvouprostorový domek se způsobem stavby příliš neliší od jednoprostorového, bydlení v něm je však již pohodlnější a hygieničtější. Domek má již okna, která lze otvírat, stěny jsou vyšší a domek je celkově prostornější.

(zdroj: Davidová, 1995, s. 77)

Rodiny na vyšším stupni životní úrovně si nechávají stavět **víceprostorové domky**.

Víceprostorový domek si nechá romská rodina stavět od zedníků. Všechna obydlí tohoto typu má základy, jejich půdorys je ve srovnání s předchozími typy větší. Jako materiál se kromě dřeva používají cihly a tvárnice, které však zůstávaly neomítnuty, což bylo typické pro romské obydlí. Okna jsou zpravidla velká, trojdílná, střecha bývá pokryta břidlicemi, eternitem nebo taškami (Davidová, 1995, s. 75-77).

Tradiční způsob obživy

Lidé si většinou myslí, že se dříve Romové živili jen příživnickými způsoby života, že žebrali, kradli slepice, vykládali z karet a z ruky a jinak podváděli. Tyto formy obživy někteří Romové skutečně provozovali. Některé skupiny Romů měly tento způsob obživy jako hlavní, u jiných se s ním setkáváme v případě, že řemeslné práce mužů nestačily na pokrytí základních potřeb spojených zejména se stravováním celé rodiny. Převážnou část Romů však v minulosti tvořili řemeslníci a hudebníci. Romové se nejvíce věnovali řemeslným pracím spojených se zpracováním kovů. Tradiční romská řemesla byla zejména **kotlářství a kovářství**. Dále se pak věnovali zemědělským sezonním pracím. Postupně se však mění společenské podmínky a jejich výrobky a služby romských řemeslníků přestávají být potřeba, a tak postupně i řemesla a dovednosti Romů zanikají.

Obr. č. 5: Kotlářství

(zdroj: Davidová, 1995, s. 49)

Kotlářství bylo výsadou převážně kočovných Romů. Kotláři vyráběli a prodávali měděné, později hliníkové, kotlíky, kotle, pánve, či talíře.

Obr. č. 6: Výrobky kotlářů

Kotláři museli putovat a pro své výrobky hledat odbyt. Když pak později bylo jejich putování (kočování) zakázáno, začali tyto výrobky alespoň opravovat. Když se nádoby začalo vyrábět v továrnách ve velkém, jejich řemeslo zaniklo úplně (zdroj: Davidová, 1995, s. 49).

Obr. č. 7: Přenosná dílna kovářů

Kovářství patří mezi nejtypičtější romské řemeslo. Zpočátku byla dílna romského kováře přenosná (kovadlina, měch). Později měli romští kováři trvalejší přístřešky, kde se věnují svému řemeslu. Romští kováři vyráběli zejména hřebíky, řetězy, podkovy a potřeby zemědělské a do domácností.

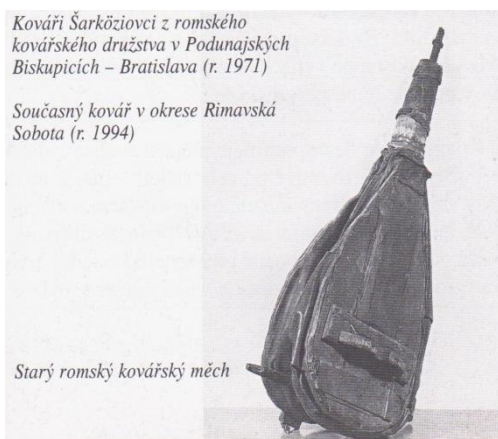
Romští kováři dříve pracovali vsedě, na jednoduché kovadlině, zabodnuté do země

(zdroj: Davidová, 1995, s. 50)

Obr. č. 8: Kovářský měch

Kováři Šarkôziovci z romského kovářského družstva v Podunajských Biskupicích – Bratislava (r. 1971)

Současný kovář v okrese Rimavská Sobota (r. 1994)

Starý romský kovářský měch

(zdroj: Davidová, 1995, s. 50)

Obr. č. 9: Kováři

(zdroj: Davidová, 1995, s. 50)

Mezi méně rozšířené, ale též tradiční romské řemeslo, patřilo **zvonkařství**. Vyráběli zvonce a zvonečky pro krávy, ovce a kozy. Vyráběli zvonky a zvony různých velikostí a tvarů, většinou z mosazi nebo hrubšího plechu.

Mimo kovu pracovali Romové také se dřevem a věnovali se řemeslům jako například **korytářství, košíkářství a výroba košťat**.

Obr. č. 10: Korytářství

Romský korytář při práci, Podčičva – Sedliská, Slovensko, 1992. (Ze sbírek MRK.)

(zdroj: Šuleř et al., 1999 s. 50)

Obr. č. 11: Výroba košíků

Pletení košíků z vrbového proutí je stále častým řemeslem romských mužů na Slovensku, někdy i v Čechách a na Moravě. Trebišov 1962. (Foto Eva Davidová, soukromá sbírka.)

(zdroj: Šuleř et al., 1999 s. 49)

Výroba valků – Mnoho romských rodin, zejména ženy a starší děti, se věnovaly výrobě valků, což jsou surové nepálené cihly. K jejich výrobě totiž postačil pouze snadno dostupný materiál hlína, voda, plevy a sláma. Tato hmota se vtlačila do dřevěné formy a po vyklopení se valky sušily na slunci (Davidová, 1995, s. 48-53).

Obr. č. 12: Výroba valků

Výroba valků ve velkém, Slovensko 1926. (Foto Eva Davidová, soukromá sbírka.)

(zdroj: Šuleř et al., 1999 s. 49)

Příloha č. 4: Romská kultura

Romská kultura

Romům je často vytýkáno jejich „nekulturní“ chování, a přitom jsou v představách mnoha lidí považováni za dobré hudebníky a tanečníky. Říká se, že jsou velmi temperamentní, a že každý Rom umí zpívat.

Hudba

„Zůstávej tam, kde se zpívá - ďáblové zpívat nedovedou.“

(romské přísloví) (Davidová et Jurková, 1999, s. 60)

Romskou hudbu můžeme chápat dvěma různými způsoby, buď jako hudbu, kterou Romové provozovali jako jedno ze svých tradičních povolání, pro neromy, nebo jako vlastní hudbu Romů, tedy tu, kterou provozují sami pro sebe, kterou vyjadřují své hodnoty, tančí při ní a učí ji své děti. Obě tyto oblasti hudby se vzájemně ovlivňují a prolínají. A v obou případech je hudba, kterou Romové provozují, ovlivněna společností a místem, kterým procházejí, nebo kde se usazují. Romská hudba přebírá některé hudební prvky zemí, kterými Romové procházejí. Můžeme mluvit o různých „hudebních dialektech“ (o různých podobách romské hudby).

Romská hudba na našem území a na území Slovenska

Romští hudebníci hráli ve městech, na vesnicích při různých společenských událostech jako svatby, křty, oslavy, nebo křty. Někteří Romové hráli profesionálně, jiní jen jako amatéři. Nejčastěji hráli v tzv. „cikánských lidových hudbách“, což byly skupiny hudebníků tvořené obvykle mužskou částí nejbližší rodiny, příbuzných, či přátel.

Romská hudba na našem území a na území Slovenska byla vázána na dvě situace. Tou první jsou písně určené k poslechu, ty jsou většinou pomalé. Druhou skupinu tvoří písně taneční, rychlé, rytmické. Písně se předávaly ústním podáním, jejich podoba se tedy měnila, tutéž píseň zpívá jeden hudebník jinak než druhý. Tato variabilita a životaschopnost romských písní je považována jako základní znak romské hudby.

Romové prostřednictvím písní vyjadřovali své pocity. Text písní je poetický a promítá se do nich bolest i radost, vnitřní svět, i všechny životní hodnoty. Co není možná říct, Romové zazpívají.

Taneční, rytmické písně jsou obsahově jiné. Jejich texty jsou kratší a jednodušší, často jen jedna nebo dvě sloky, které se opakují. Mezi také krátké, taneční rytmické písně patří známé **čardáše** (Davidová *et* Jurková, 1999, s. 59-60).

Dnes se hudební talent Romů neztrácí, jen má jinou podobu. S romskou hudbou, v její tradiční i současné podobě, se dnes můžeme setkat na různých hudebních festivalech. Nejznámějším festivalem je **festival Khamoro**.

Výtvarné umění

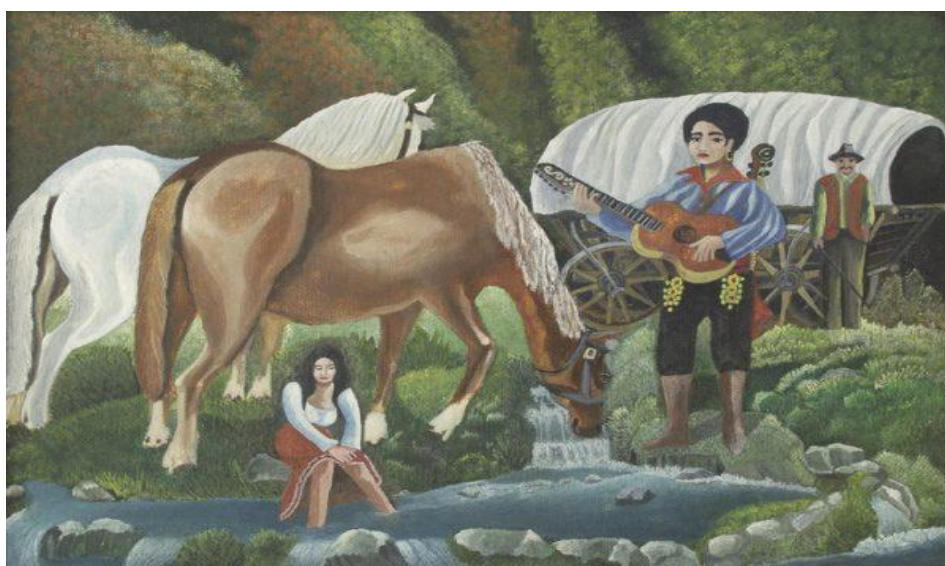
Výtvarný cit se u Romů rozvíjel po mnohá staletí, a to díky jejich způsobu života a způsobu obživy. Romové byli v neustálém kontaktu s přírodou, která pro ně byla neustálým zdrojem informace. Díky provozování dědičných řemesel přispívalo k rozvoji jejich manuální zručnosti. Naučili se pracovat s různými přírodními materiály a surovinami. Již před mnoha staletími se někteří Romové naučili pracovat s hlinou (vyráběli cihly), se dřevem (vyráběli koryta, dřevěné nádoby, hudební nástroje, loutky), s proutím (vyráběli košíky) a dalšími přírodními materiály (vyráběli rohože, košťata, aj.) Nejvíce se uplatnili při zpracování kovů (jako kováři vyráběli hřebíky, řetězy, podkovy, nádoby, jako kotláři vyráběli měděné kotle, jako zvonkaři vyráběli zvony a zvonky).

I v době, kdy kočovali (putovali po různých zemích ve vozech), i v nepříznivých dobách věnovali svou energii výzdobě a zkrášlování svých příbytků. Jejich dřevěné vozy, které jim sloužily jako dům i jako dopravní prostředek, často zdobili rostlinnými motivy. Když se později někteří Romové usadili a žili v jednoduchých příbytcích, ženy se věnovaly výzdobě takového příbytku. Zdobili zejména vnitřní stěny, a to jednoduchými geometrickými tvary, nebo motivy okolní fauny a flory. Pro výzdobu na stěnách, i pro vybavení interiéru Romové často volili výrazné jasné barvy, jako je žlutá, červená, tyrkysová, oranžová, ale i tmavě modrá v kombinaci s červenou. (Červená barva má v romské kultuře výsadní postavení, neboť se věřilo v její ochrannou moc.)

Romové ve své výtvarné tvorbě čerpali náměty zejména z okolní fauny a flory, často se autoři vraceli i ke vzpomínkám ze svého dětství, nebo co znají z vyprávění starší generace.

S výtvarnou tvorbou Romů se dnes můžeme setkat například v **Muzeu romské kultury** (Horváthová, 1999).

Obr. č. 13: Ján Berky, Tábor, olej na plátně

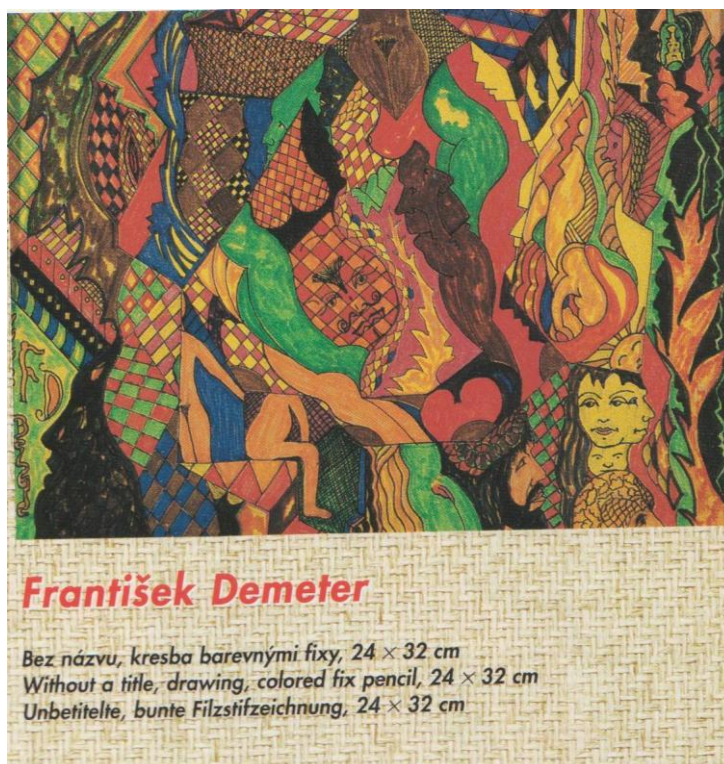
(zdroj: Muzeum romské kultury b, 2010)

Obr. č. 14: Ján Berky, Romský pár, olej na plátně

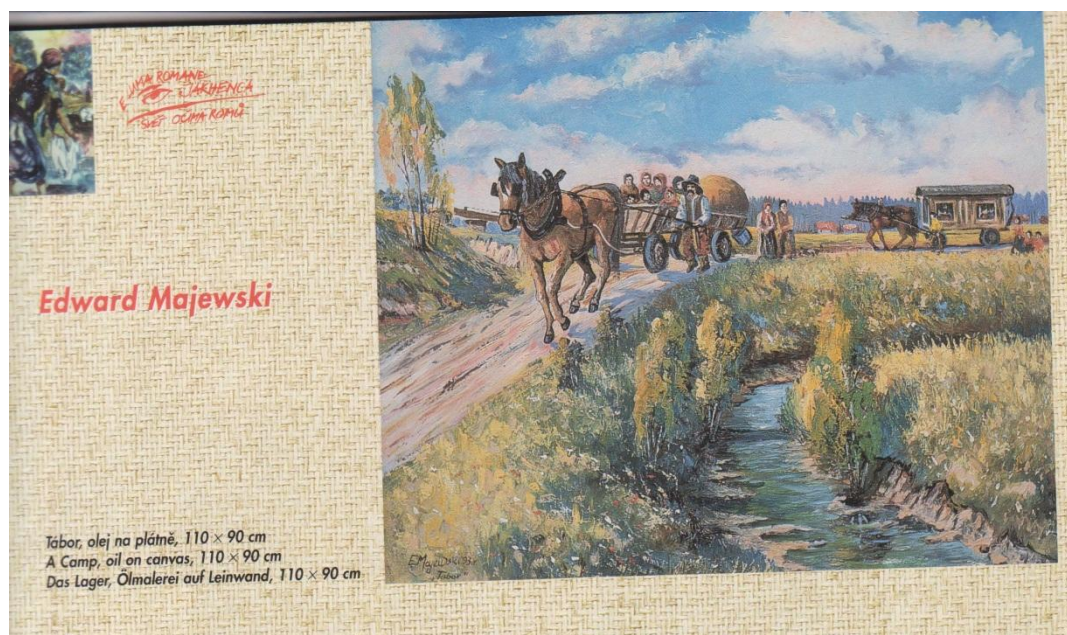
(zdroj: Muzeum romské kultury b, 2010)

Obr. č. 15: František Demeter, kresba barevnými fixy

(zdroj: Muzeum romské kultury, 1998)

Obr. 16: Edward Majewski, Tábor, olej na plátně

(zdroj: Muzeum romské kultury, 1998)

Způsob odívání

Tradiční romské odívání se u různých etnických skupin Romů lišilo, často bylo ovlivňováno většinovou společností, ve které se Romové usídlovali. Obecně však o romském oděvu můžeme říct, že se odlišuje od okolního obyvatelstva svou **barevností a ozdobami**. Často se setkáváme s různými kombinacemi výrazných barev červené, tyrkysové, zelené, žluté, výrazně růžové.

Nejvíce typický oděv je zachován u Romů, kteří žili kočovným způsobem života, méně typický pak u Romů, kteří se usídlovali a byli ve svém odívání ovlivňováni okolním obyvatelstvem.

U žen byla typická dlouhá nabíraná sukně s tradičními poschod'ovitými volány. Tato sukně byla velmi výrazně barevná a vzorovaná, opatřená vnitřní kapsou. Přes sukni ještě zástěra, obroubená volánem, a opatřená také kapsou. Dále pak ženy nosily blůzku s dlouhým rukávem nabraným do manžety. Nezbytný byl šátek, buď malý, na uvázání kolem hlavy, nebo velký s třásněmi přes ramena. Charakteristickým doplňkem všech romských žen byly vždy ozdoby – velké zlaté závěsné náušnice, prsteny s velkými kameny, řetízky.

Muži nosili barevné košile nápadných vzorů, s dlouhými rukávy, u krku límeček zavázaný šňůrkou, vesta. Kalhoty – rajtky měli často zastrčeny do vysokých kožených bot. Šátek kolem krku a nezbytný klobouk na hlavě (Davidová, 1995, s. 88-89).